

О. М. Шубалий

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки Луцького національного технічного університету, Луцьк, Україна, shubalyi@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

С. В. Петруха

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури, Київ, Україна, psv03051984@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-0724>

П. М. Косінський

доктор філософії, старший викладач кафедри економіки Луцького національного технічного університету, Луцьк, Україна, p.kosinskiy@lutsk-ntu.com.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3254-2379>

Н. М. Петруха

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві Київського національного університету будівництва і архітектури, Київ, Україна, nninna1983@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3805-2215>

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
НА ОСНОВІ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ
У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Анотація. *Вступ.* Фінансово-економічне стимулювання може розглядатись як один із найефективніших способів підтримки вітчизняної переробної промисловості в цілому та відновлення усталених або створення нових ланцюгів генерування доданої вартості в умовах правового режиму воєнного стану. Це актуалізує необхідність поглиблення досліджень предикторів та викликів цього процесу й формування підойм застосування найбільш прийнятних форм та інструментів фінансово-економічного стимулювання, насамперед у регіонах Західної і Центральної України, які наразі фактично є каталізатором відновлення економічного зростання.

Проблематика. Сфера фінансово-економічного стимулювання розвитку переробної промисловості крізь призму поглиблення переробки природних ресурсів у воєнних та повоєнних умовах.

Мета – визначення пріоритетних форм і напрямів фінансово-економічного стимулювання розвитку переробної промисловості за рахунок поглибленої переробки природних ресурсів в Україні у воєнний і повоєнний періоди на основі застосування перспективних форм та інструментів стимулювання, з використанням природно-ресурсного й виробничого потенціалу західних і центральних регіонів України, які зазнали найменших економічних втрат унаслідок російської повномасштабної агресії.

Методи. Використано методи монографічного аналізу, порівняння й аналогій, кореляційно-регресійного, табличного і графічного аналізу та фінансово-економічного синтезу.

Результати. Встановлено тенденції (як довоєнні, так і в умовах правового режиму воєнного стану) до зростання ролі переробної промисловості західних і центральних регіонів, зокрема в контексті реалізації Плану відновлення України від наслідків війни. З огляду на невизначеність темпів повоєнної відбудови таке регулювання доцільно здійснювати в напрямках: 1) удосконалення сформованої до війни системи фінансово-економічного стимулювання з урахуванням досягнутого адаптаційного прогресу його форм та методів до реформи децентралізації у всіх її проявах; 2) пріоритизації стратегічно важливих сфер переробки, котрі мають істотний потенціал подальшого розвитку, спроможні задовольнити негайні потреби сил безпеки і оборони; 3) інтегра-

ції іноземних фінансово-інвестиційних потоків та інноваційних технологій у національну економічну систему задля її розширеного відновлення відповідно до найкращих світових стандартів; 4) удосконалення державної фінансово-кредитної системи підтримки суб'єктів господарювання; 5) упровадження принципів концепту сталого і всеосяжного розвитку та/або відновлення. Доведено, що стимулювання процесів кластеризації в цілому та формування нового для України інституту аграрно-будівельних кластерів зокрема, розвитку індустріально-технологічних парків, передусім у регіонах Західної і Центральної України, сприятиме сталому й всеохоплюючому онтогенезу вітчизняної переробної промисловості. Успішна реалізація цих завдань потребує як ефективної координації відповідних дій з боку держави, територіальних громад, так і активної позиції середнього і великого бізнесу, а також створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення зовнішніх інвестицій.

Висновки. До перспективних форм забезпечення прискореного відновлення переробної промисловості від наслідків збройної агресії належать індустріальні парки. При формуванні їх мережі важливо враховувати природно-ресурсний потенціал і традиційну територіальну виробничо-господарську спеціалізацію регіонів нашої країни. Зокрема, в областях Західної і Центральної України, які мають великі площі земель сільсько- і лісгосподарського призначення, багато малих річок, доцільно сприяти створенню спеціалізованих індустріальних парків із розвитку поглибленої переробки у сферах харчової, легкої, деревообробної, лісохімічної промисловості, промисловості будівельних матеріалів, а також формувати сприятливе середовище для розвитку технологій відновлювальної енергетики (біогаз, біодизель, біоетанол, малі гідроелектростанції тощо).

Ключові слова: переробна промисловість, фінансово-економічне стимулювання, економічний інструментарій, центральні та західні регіони України, кластери, індустріальні парки.

Рис. 4. Літ. 38.

Oleksandr Shubalyi

Dr. Sc. (Economics), Professor, Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine,
shubalyi@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

Serhii Petrukha

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine, psv03051984@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8859-0724>

Petro Kosinskyi

Ph. D. (Economics), Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine,
p.kosinskyi@lutsk-ntu.com.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3254-2379>

Nina Petrukha

Ph. D. (Economics), Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine, nninna1983@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3805-2215>

FINANCIAL AND ECONOMIC STIMULATION OF THE DEVELOPMENT OF THE PROCESSING INDUSTRY ON THE BASIS OF THE NATURAL RESOURCE POTENTIAL OF THE REGIONS IN THE POST-WAR PERIOD

Abstract. Introduction. Financial and economic stimulation can be considered as one of the most effective ways to support the domestic processing industry as a whole and restore established or create new chains of generation of added value in the conditions of the legal regime of martial law. This actualizes the need to deepen the research of predictors and challenges of this process and the formation of approaches to the application of the most appropriate forms and tools of financial and economic stimulation, primarily in the regions of Western and Central Ukraine, which are currently actually a catalyst for the recovery of economic growth.

Problem Statement. The sphere of financial and economic stimulation of the development of the processing industry through the prism of deepening the processing of natural resources in war and post-war conditions.

The *purpose* is to determine the priority forms and directions of financial and economic stimulation of the development of the processing industry due to the in-depth processing of natural resources in Ukraine in the war and post-war periods based on the application of promising forms and tools of stimulation, using a natural resource and production potential of the western and central regions of Ukraine, which suffered the least economic losses as a result of Russian full-scale aggression.

Methods. The methods of monographic analysis, comparison and analogies, correlation-regression, tabular and graphic analysis, and financial and economic synthesis were used.

Results. The trends (both before the war and under the conditions of the legal regime of martial law) towards the growth of the role of the processing industry of the western and central regions, in particular in the context of the implementation of the Plan for the recovery Ukraine from the consequences of the war, have been established. Given the uncertainty of the pace of post-war reconstruction, it is advisable to carry out such regulation in the following directions: 1) improvement of the system of financial and economic stimulation formed before the war, taking into account the achieved adaptation progress of its forms and methods to the reform of decentralization in all its manifestations; 2) prioritization of strategically important spheres of processing, which have a significant potential for further development, capable of meeting the immediate needs of the security and defense forces; 3) integration of foreign financial and investment flows and innovative technologies into the national economic system for its extended recovery in accordance with the best global standards; 4) improvement of the state financial and credit system of support for business entities; 5) implementation of the principles of the concept of sustainable and comprehensive development and/or recovery. It has been proven that the stimulation of clustering processes in general and the formation of a new for Ukraine institute of agricultural and construction clusters in particular, the development of industrial and technological parks, primarily in the regions of Western and Central Ukraine, will contribute to the sustainable and comprehensive ontogenesis of the domestic processing industry. The successful implementation of these tasks requires effective coordination of relevant actions by the state and territorial communities, as well as an active position of medium and large businesses, as well as the creation of a favorable investment climate for attracting foreign investments.

Conclusions. Prospective forms of ensuring the accelerated recovery of the processing industry from the consequences of armed aggression include industrial parks. When forming their network, it is important to take into account the natural resource potential and the traditional territorial production and economic specialization of the regions of our country. In particular, in the regions of Western and Central Ukraine, which have large areas of agricultural and forestry land, a significant number of small rivers, it is advisable to promote the creation of specialized industrial parks for the development of in-depth processing in the areas of food, light, woodworking, forest chemical industry, building materials industry, and also to develop a favorable environment for the development of renewable energy technologies (biogas, biodiesel, bioethanol, small hydropower plants, etc.).

Keywords: processing industry, financial and economic stimulation, economic tools, central and western regions of Ukraine, clusters, industrial parks.

JEL classification: G18, L79, O18, R15.

Вступ. Переробна промисловість є однією з ключових галузей, що має значний природно-ресурсний та виробничий потенціал для розвитку і прискореного післявоєнного відновлення національної економіки, особливо у

регіонах Західної і Центральної України, які найменше постраждали внаслідок воєнної агресії та стали своєрідними лідерами релокації бізнесу з небезпечних територій України, забезпечивши стійкість економічного фронту. Так, за даними Міністерства економіки України [1], із 800 релокованих підприємств близько 640 вже відновили роботу у Львівській (24 % від загальної кількості релокованих підприємств), Закарпатській (14,5 %), Чернівецькій (9,8 %), Івано-Франківській (8,3 %), Хмельницькій (7,3 %) та Тернопільській (6,3 %) областях. При цьому, з одного боку, намітився тренд до створення нових ланцюгів доданої вартості в релокованих підприємствах у Західній і Центральній Україні, а з другого – до зворотної міграції (44 підприємства вже повернулись) у Харківську, Чернігівську та Сумську області у зв'язку з деокупацією територій, де вони розташовані, та відсутністю належних фінансово-економічних стимулів їхньої адаптації в нових регіонах ведення господарської діяльності.

Тобто у воєнних і повоєнних умовах, щоб перейти від моделі адміністративно-регуляторного тиску до ринкового механізму самозбудження розвитку переробної промисловості потрібно використовувати комплекс інструментів фінансово-економічного стимулювання з боку як органів державної влади різних рівнів, так і територіальних громад – із метою створення сприятливого середовища для відновлення зруйнованих і створення сучасних нових ланок поглибленої переробки, з активним залученням іноземних інвестицій та міжнародної фінансової допомоги тощо. Вказані пасажі чітко закладено в матеріалах робочих груп Національної ради з відновлення України від наслідків війни, присвячених проблемам відновлення та розвитку економіки [2], функціонування фінансової системи [3], які є офіційними документами вищого рівня, що формують обличчя майбутнього аналога Плану Маршалла для відбудови України.

У воєнних та повоєнних умовах швидкість відновлення вітчизняної економіки залежатиме як від масштабів залучення фінансових ресурсів, так і від ефективності їх освоєння, зокрема для забезпечення раціонального та комплексного використання наявного природно-ресурсного й виробничого потенціалу для організації та прискорення процесу створення нових доданих вартостей. Насамперед ідеться про регіони Західної і Центральної України, які через програму релокації бізнесу отримали новий інституційний поштовх, здатний забезпечити перехід від сировинної моделі розвитку економіки до моделі, яка базується на глибокій переробці природно-сировинних ресурсів, формування нових, раніше лише теоретизованих ланцюгів [4] доданої вартості, їх інтеграції з європейськими аналогами.

На нашу думку, фінансово-економічне стимулювання може розглядатись як один із найефективніших способів підтримки вітчизняної переробної промисловості у складний для нашої держави час. Тому варто детальніше дослідити особливості цього процесу і сформулювати відповідні пропозиції щодо застосування найприйнятніших форм та інструментів фінансово-економічного стимулювання, особливо у регіонах Західної і Центральної

України, які потенційно здатні відіграти важливу роль у забезпеченні стійкості економічного фронту та відновленні зростання економіки не лише на регіональному, а й на всеукраїнському рівні.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Для науково-методичного обґрунтування пріоритетів фінансово-економічного стимулювання розвитку переробних виробництв на базі природно-ресурсних комплексів нашої держави у період повоєнного відновлення необхідно враховувати як довоєнний, так і сформований уже за правого режиму воєнного стану доробок вітчизняних вчених-економістів, передусім С. С. Гасанова [5; 6], М. В. Короленка [7], Г. М. Рижаквої [8], О. В. Мельникова [9], О. М. Іваницької [10], О. М. Кушніренка [11], О. А. Шуст [12], Ю. О. Лупенка [13], О. М. Соколовської [14], М. В. Мельникова [15], Л. В. Дейнеко [16] та ін. Ці науковці розкривають особливості онтогенезу переробних виробництв в Україні в довоєнний період, а також декомпозицію фінансово-економічних стимулів (податковий, митний, кредитний та компенсаційний інструментарій) для стабілізації економічного фронту та створення умов відновлення економіки держави після завершення війни, з урахуванням перспектив всеосяжного та сталого розвитку, передбаченого, зокрема, в Плані відновлення України від наслідків війни.

Особливе місце у формуванні та обґрунтуванні тригерів повоєнного відновлення України від наслідків війни задля орієнтування процесу на національне укорінення стійкого технологічного та соціально-економічного розвитку, що дасть змогу подолати фрагментованість і сировинну спрямованість української економіки, посідає наукова доповідь [17], підготовлена колективом авторів на чолі з дійсними членами НАН України В. М. Геєцем, А. А. Гриценком, Т. І. Єфименко.

Відображення окремих питань, що стосуються діяльності переробних виробництв у воєнних та повоєнних умовах, можна побачити й у працях зарубіжних вчених. Зокрема, Р. Льюїс [18] провів дослідження, що полягало у визначенні особливостей функціонування та розвитку переробних виробництв у південній частині США після Другої світової війни, а також їхньої ролі в економічному зростанні південних територій держави. Такі автори, як Т. Свілокос, П. Воїніч, М. Толіч [19], досліджували фактори впливу на додану вартість промислових виробництв і роль фінансового сектору в становленні й розвитку підприємств переробної сфери у країнах Центральної та Східної Європи.

Крім того, окремі автори досліджували причинно-наслідковий зв'язок між фінансовими інноваціями, зокрема в переробній сфері, та економічним зростанням, у результаті чого виявили, що фінансові інновації загалом мають позитивний і статистично значущий вплив на економічне зростання Китаю, Індії та Пакистану в коротко- й довгостроковій перспективі [20].

Разом із тим виникає необхідність детальнішого вивчення можливостей використання природно-ресурсного і виробничого потенціалу найменш економічно постраждалих унаслідок війни регіонів Західної і Центральної

України для цілей повоєнної відбудови за рахунок фінансово-економічного стимулювання розвитку переробної промисловості, із реалізацією нових перспективних форм та стимуляційних інструментів.

Мета дослідження полягає у визначенні пріоритетних форм і напрямів фінансово-економічного стимулювання розвитку переробної промисловості за рахунок поглибленої переробки природних ресурсів в Україні у воєнний і повоєнний періоди на основі застосування перспективних форм та інструментів стимулювання, з використанням природно-ресурсного й виробничого потенціалу західних і центральних регіонів України, які зазнали найменших економічних втрат унаслідок російської повномасштабної агресії.

Методи дослідження. Використано методи монографічного аналізу, порівняння й аналогій, кореляційно-регресійного, табличного і графічного аналізу, фінансово-економічного синтезу.

Результати дослідження. Розгортання мережі переробних виробництв на базі сформованих у нашій державі природно-ресурсних комплексів матиме низку позитивних переваг, здатних суттєво підвищити рівень соціо-еколого-економічного розвитку її регіонів. Зокрема, чи не основною перевагою таких виробництв є збільшення ланцюгів доданої вартості природних ресурсів, що сприятиме збільшенню фінансових надходжень до місцевих, регіональних і державного бюджетів, підвищенню прибутків вже діючих переробних підприємств, зростанню рівня зайнятості сільського населення, імпортозаміщення та обсягів валового регіонального продукту.

Стратегія післявоєнного відновлення України не може бути лише планом фінансування видатків на відбудову зруйнованої інфраструктури, а економічна політика повинна ґрунтуватися на стимулюванні внутрішнього виробництва й експорту, а не імпорту. Тому вже сьогодні належну увагу слід приділити фінансово-економічному стимулюванню саме переробної сфери промисловості з її орієнтацією на зовнішні ринки збуту, що, власне, й доводить досвід післявоєнного відновлення багатьох економічно розвинутих держав. Так, класичним прикладом подібного досвіду є п'ятирічний (1948–1952 рр.) План Маршалла для Європи, реалізація якого розпочалася лише на третій рік після завершення Другої світової війни, тобто фактично кілька років було втрачено. З 1944 до 1947 р., як відомо, діяв інший американський план, за авторством міністра фінансів у адміністрації Ф. Д. Рузвельта Г. Моргентау. Його квінтесенцією було перетворення Німеччини на аграрну країну. Однак "аграрне пониження" Німеччини загрожувало чималими проблемами для Європи, тому вже за президентства Г. Трумена від цього підходу відмовились, фокусуючись на відновленні німецького промислового потенціалу, у т. ч., але не виключно, у переробній сфері. Загалом у межах Плану Маршалла 17 країн Європи отримали допомогу на 13 млрд дол. США, завдяки чому промисловість регіону зросла на 35 %, а рівень доходів населення – на 20 % [21].

Конфлікти 1990-х років, у яких вже застосовувалася сучасна зброя, зіставна з тією, що її використовує наразі РФ, завдали значних збитків шістьом країнам Західних Балкан – Боснії і Герцеговині, Косово, Чорногорії,

Македонії, Хорватії та Сербії. Для їх відновлення ЄС за участю інших міжнародних партнерів розробив дуальну модель повоєнного відновлення:

- Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies (PHARE) для Боснії і Герцеговини [22] започаткувала окрему підпрограму, що передбачала постачання матеріалів та обладнання для десяти ключових секторів економіки;

- програма для сільського господарства, підтримки життєдіяльності сіл, відбудови інфраструктури та повернення біженців.

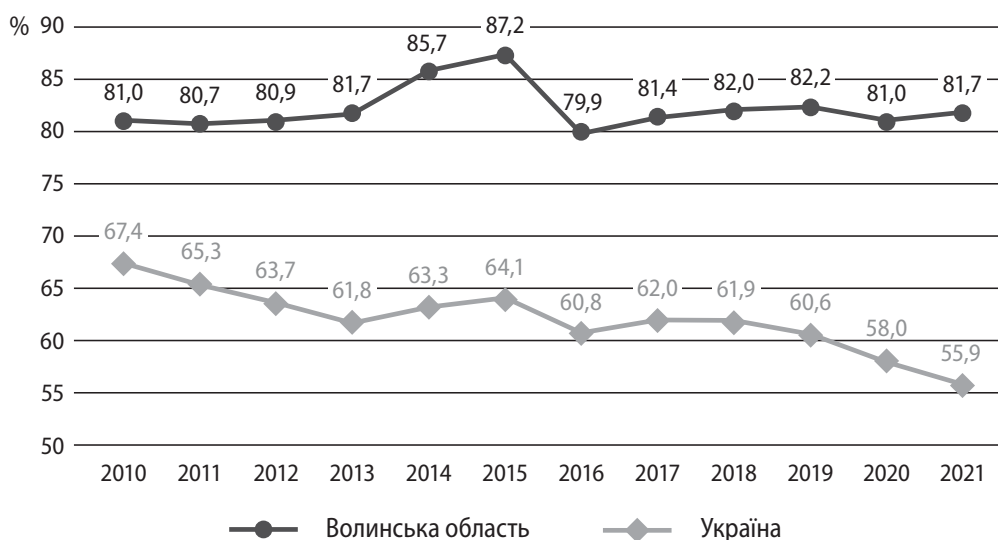
Рівень фінансового забезпечення згаданих моделей повоєнного відновлення шістьох країн Західних Балкан досяг рівня в 5 млрд дол. США, що майже в 1,5 раза більше, ніж тодішній річний ВВП цих країн, а в розрахунку на одного жителя сума фінансової допомоги в різні роки коливалася від 140 до 279 дол. США [23].

Керуючись викладеним, цілком логічним видається позиція профільного парламентського комітету [24] щодо необхідності негайного формування моделі повоєнного відновлення національної економіки, серцевиною якої має стати переробна промисловість, спроможна створити нові високооплачувані робочі місця для українських громадян, наповнити податками бюджети різних інституційних рівнів, сформувати платоспроможний попит і високу додану вартість всередині країни.

У воєнних та повоєнних умовах у формуванні факторів економічного зростання національної економіки, з розкритих нами причин, підвищиться роль західних і центральних регіонів України, де виробнича інфраструктура зазнала порівняно менших пошкоджень і втрат. До таких регіонів належить Волинська область, яка традиційно не була промисловим регіоном, а також не мала такого сприятливого середовища для розвитку аграрного сектору, як області Центральної та Південної України. Натомість цей регіон має високий рівень лісистості, багато річок та озер, що сприяє розгортанню специфічних видів економічної діяльності. Зокрема, протягом перших п'яти місяців війни до області релоковано лише п'ять підприємств із півсотнею новостворених робочих місць, і ще 16 підприємств перебували у стадії релокації [25].

Для детальнішого аналізу особливостей розвитку переробної промисловості в цьому регіоні проведено порівняльний аналіз зміни частки переробної промисловості в загальному обсягу реалізованої продукції промисловості в Україні та у Волинській області за 2010–2021 рр. (рис. 1). Як бачимо, частка переробної промисловості у Волинській області протягом усього аналізованого періоду практично залишалася на рівні 81–82 %, тобто ця галузь робила найбільший внесок у промисловість регіону. Тоді як у національному масштабі, навпаки, її частка постійно зменшувалася – з 67,4 % у 2010 р. до мінімуму у 2021 р. – 55,9 %. Це відбувалося через збільшення обсягів реалізації інших укрупнених галузей промисловості, зокрема добувної (унаслідок орієнтації на сировинну модель розвитку) і галузі постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (через істотне підви-

щення вартості енергоносіїв). Тобто довоєнна модель економічного розвитку, разом із антикризовими заходами щодо релокації бізнесу, створила передумови для повоєнного відновлення переробної промисловості Волинської області з акцентом на необхідності збільшення її частки в обсязі промислового виробництва.

Рис. 1. Порівняння зміни частки переробної промисловості в загальній сумі обсягу реалізованої продукції промисловості в Україні та у Волинській області за 2010–2021 рр.

Джерело: [26; 27].

Надалі доцільно проаналізувати тенденції обсягу реалізації продукції переробної промисловості у Волинській області, врахувавши фактор часу та виключивши інфляційний вплив на зміну цього показника (рис. 2). Дані офіційної статистики показують, що за 2010–2021 рр. було забезпечено переважно позитивну тенденцію значного зростання цього обсягу в регіоні (загалом за період зріс у 5,4 раза), особливо після 2013 р. (збільшення становило 4 рази). Це також підтверджує побудована поліноміальна лінія тренду у вигляді многочлена другого степеня.

Натомість, якщо скоригувати вказані номінальні показники на індекси споживчих цін наростаючим підсумком, починаючи з 2010 р., тобто вийти на реальні значення в цінах на початок року, то ситуація не буде такою оптимістичною. Адже темп зростання показника за десятирічний період становитиме 1,7 раза, а тенденція зростання буде описуватися похилою зростаючою степеневою лінією тренду.

Нами виявлено, що у 2016 та у 2020 рр. навіть спостерігалось зменшення згаданого показника до попереднього року, що пояснювалося наростанням кризових явищ: у першому випадку через зменшення економічної активності внаслідок продовження антитерористичної операції на тимчасово окупованих територіях України, а у другому – через негативні наслідки пандемії коронавірусу. Очевидно, що повномасштабна війна в Україні призведе до біль-

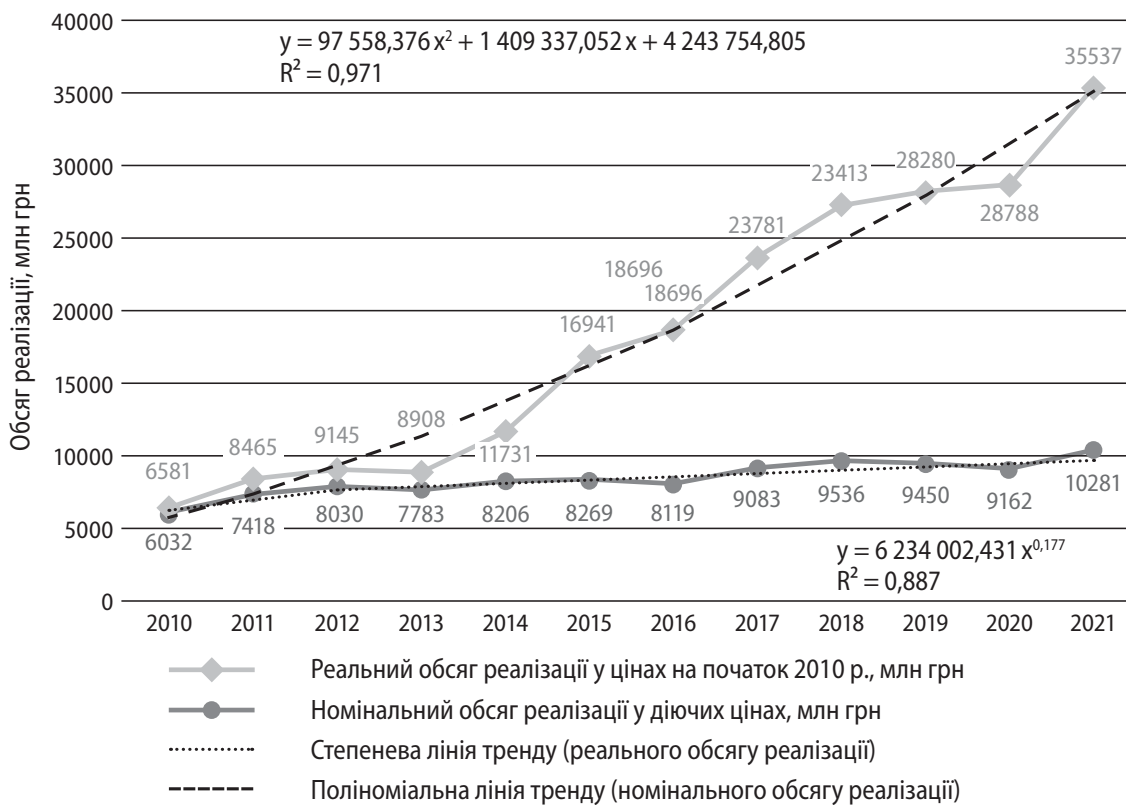

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізації переробної промисловості у цінах на початку 2010 р. у Волинській області за 2010–2020 рр.

Джерело: [27].

ших негативних наслідків для переробної промисловості у Волинській області, ніж пандемія. Так, за наявною офіційною статистичною інформацією [27], лише за січень – квітень 2023 р. експорт товарів у Волинській області становив 274,2 млн дол. США, або 93,0 % порівняно з аналогічним періодом 2022 р., імпорт – 822,6 млн дол. США, або 174,4 %, тобто від’ємне сальдо дорівнювало 548,4 млн дол. США. Водночас у номенклатурних групах продукції рослинного й тваринного походження відбулося загострення перекосу – коефіцієнт покриття експорту становив 0,42 і 36,36 в. п., а в номенклатурній групі “готові харчові продукти” він набув додатного значення (1,06 в. п.) за обсягу експорту 11 376,1 тис. дол. США. Для порівняння: аналогічний параметр у січні – листопаді 2022 р. дорівнював 0,87. Покращання вказаного показника пов’язане насамперед зі скороченням внутрішнього платоспроможного попиту на вартісні харчові продукти, послабленням торговельних бар’єрів ЄС для продажу української харчової продукції, а не з не поліпшенням ситуації щодо глибини переробки природно-сировинної продукції у Волинській області.

Далі з’ясуємо, які види економічної діяльності роблять найбільший внесок у зміну обсягу реалізації продукції переробної промисловості в регіоні (рис. 3).

Як бачимо, протягом 2010–2020 рр. найбільша частка припадала на виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, але їхня частка

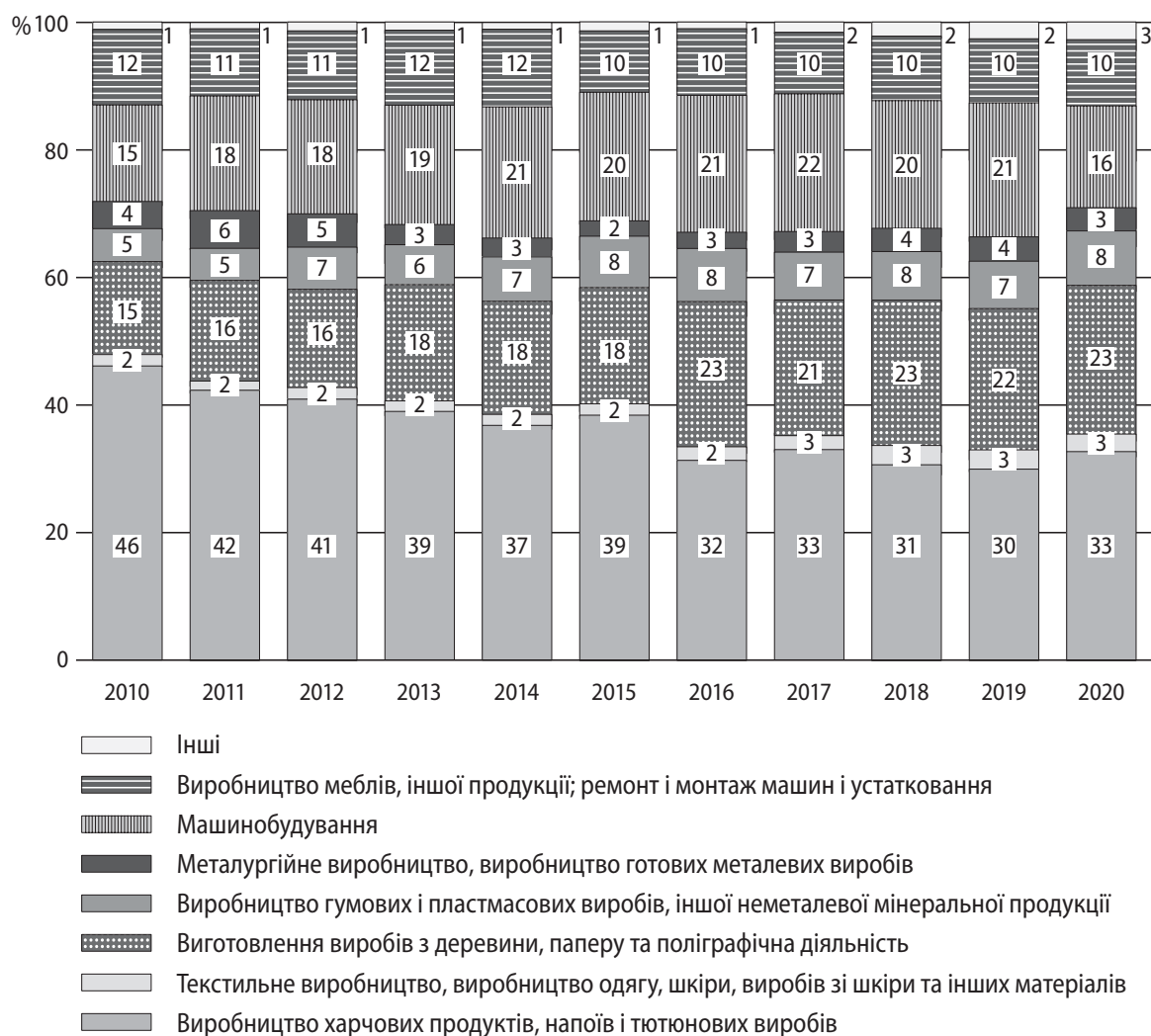

Рис. 3. Зміна структури реалізації продукції за видами економічної діяльності переробної промисловості у Волинській області за 2010–2020 рр.

Джерело: [27].

постійно зменшувалася – із 46 % у 2010 р. до 33 % у 2020 р. Натомість тенденцією до зростання характеризувалася сфера виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність (відповідно, з 15 до 23 %). Нестабільною була частка машинобудування, яка протягом 2014–2019 рр. коливалася в межах 20–22 %, але у 2020 р. скоротилася до 16 %. Незначним зростанням характеризувалася частка виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (з 5 до 8 %). Вагомою, але переважно стабільною була частка виробництва меблів, іншої продукції, ремонту, монтажу машин і устаткування (коливалася на рівні 10–12 %).

Представлена емпірика дає змогу дійти висновку, що у Волинській області в довоєнний період чітко намітилася спеціалізація переробної промисловості регіону на харчовій, деревообробній і меблевій промисловості та машинобудуванні, що має стати основою для повоєнного відновлення

регіону, задоволення нагальних потреб сил безпеки та оборони України. Разом із тим важливими напрямками розвитку переробної промисловості Волинської області, з урахуванням наявного природно-ресурсного потенціалу, можуть стати текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, а також розгортання хімічної промисловості на основі природної сировини. Вказане чітко впливає з положень Стратегії розвитку Волинської області на період до 2027 р. [28] та має проходити червоною ниткою під час розроблення чергової ітерації плану заходів на новий програмний етап (2024–2027 рр.) її реалізації.

Вважаємо, що сьогодні фінансово-економічне стимулювання розвитку переробних виробництв в Україні в цілому та Волинській області зокрема доцільно здійснювати в таких напрямках.

1. Удосконалення вже сформованої системи фінансово-економічного стимулювання підприємств переробної сфери промисловості – передбачається, що нова система орієнтуватиметься на покращання вже наявних і впровадження нових форм та методів державного управління, контролю й регулювання фінансових потоків, а також активне залучення нових джерел фінансових ресурсів для інноватизації вітчизняних переробних підприємств.

В Україні наразі фактично відсутня як така система фінансово-економічного стимулювання, що сприяла би зростанню переробних підприємств на базі потенціалу природно-ресурсних комплексів. Про це свідчить пріоритетність залучення бюджетних коштів на збільшення обсягів виробництва сировинної (необробленої) продукції та лише її первинну обробку. У зв'язку з цим процес розвитку переробних підприємств у нашій державі відбувається надто повільними темпами, оскільки фінансове стимулювання з держбюджету здійснюється опосередковано, тобто лише через реалізацію інших цільових бюджетних програм.

2. Надання пріоритету найбільш стратегічно важливим сферам переробки, що мають потужний потенціал для подальшого розвитку та задоволення коротко- й середньострокових потреб сил безпеки й оборони, нарощування виробництва соціально значущих товарів і послуг, навіть якщо це суперечитиме базовим принципам зеленої економіки й фінансів. Тобто в програмах державної підтримки, у т. ч. тих, які реалізуються за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги, необхідно дотримуватися балансу між нагальною потребою у стимулюванні сфери переробки державної фінансової підтримки в умовах правового режиму воєнного стану (у 2022 р. на такі цілі спрямовано 9 326 382,22 тис. грн, зокрема 1 785 482,8 тис. – із загального фонду державного бюджету та 7 540 899,4 тис. грн – зі спеціального фонду [29]) та створенням потенціалу для відновлення й реконструкції повоєнної економіки України, серцевиною якої має стати національний переробно-господарський комплекс, сформований за найкращими європейськими взірцями. Для цього негайно необхідно на державному рівні провести аудит (інвентаризацію) втрачених переробних виробництв, результатів державної цільової підтримки переробних виробництв в умовах воєнного стану, на основі

чого актуалізувати окремі цілепокладання державних програм “єРобота” і “Власна справа”, зокрема в частині збільшення рівня державної компенсації з 8 млн до 15 млн грн та частки держави з 30 до 70 % у вартості проєкту.

3. Інтеграція зарубіжних фінансово-інвестиційних потоків та інноваційних технологій у національну фінансово-господарську систему – іноземні інвестиції, передові інноваційні технології суттєво пришвидшать модернізацію переробних виробництв, забезпечать виробництво продукції з високим ступенем доданої вартості та водночас конкурентоспроможної як на внутрішньому ринку, так і на ринках країн – членів ЄС. Для цього варто сформувати новий баланс між прагненнями переробної сфери як платників податків та станом державних фінансів, транспарентну й підзвітну модель надання податкових пільг, зменшити рівень податкового навантаження та здійснити загальну лібералізацію податкової системи з акцентом на стимулюванні релокованих переробних виробництв або новостворених за найкращими світовими стандартами.

4. Удосконалення наявної державної фінансово-кредитної системи підтримки суб’єктів господарювання, що передбачає комплекс заходів, спрямованих на те, аби вітчизняним переробним підприємствам можна було легко залучати фінансові ресурси для власної інноватизації операційних процесів та поглиблення переробки сировини, тобто створення стійких ланцюгів доданої вартості, максимально інтегрованих у глобальні переробно-торговельні потоки. Для цього слід використати потенціал спеціалізованої фінансово-кредитної установи – українського банку відбудови та розвитку який має бути створений за взірцем Банку розвитку Ради Європи. Ідея створення такого банку для повоєнного відновлення України не нова. Під час реалізації Плану Маршалла в окремих європейських країнах уже створювалися подібні фінансові інституції, які успішно діють досі. Так, у Західній Німеччині для цих цілей створили Кредитну установу для відбудови (Kreditanstalt für Wiederaufbau), яка нині є одним із найбільших банків Німеччини [30]. Вона спеціалізується на кредитуванні програм розвитку, підтримці малого й середнього бізнесу в цілому та у сфері переробної промисловості зокрема.

5. Упровадження адаптованого до умов воєнного стану та невизначеності економічної моделі повоєнного відновлення концепту сталого й всеохоплюючого поступу вітчизняних переробних підприємств дасть змогу подолати низку сформованих через повномасштабну агресію РФ негативних трендів, у т. ч. укорінення сировинної інерції розвитку переробної сфери національної економіки, та отримати певні позитивні результати, які сприятимуть поліпшенню загального стану (ефективності) фінансово-економічних показників діяльності держави, зокрема в частині забезпечення зростання доданої вартості природних ресурсів унаслідок їх поглибленої переробки, зниження рівня безробіття й послаблення шкідливого впливу (навантаження) на навколишнє природне середовище (екосистеми) та збільшення потенціалу соціально-економічної інфраструктури. Все це в підсумку має створити новий архетип екосистеми індустрії 4.0 та процесів щодо всеохоплюючої й міжсекторальної

кластеризації задля невпинного розвитку кіберфізичних систем, які, породжуючи віртуальні копії об'єктів фізичного світу, контролюють фізичні процеси й приймають децентралізовані рішення.

При цьому одним із найбільш обговорюваних напрямів відновлення підприємств переробної сфери є необхідність імплементації положень Закону України “Про індустріальні парки” [31]. Станом на початок 2023 р. до Реєстру індустріальних (промислових) парків (далі – Реєстр) включено 60 об'єктів [32], однак у 2022 р. випуск та експорт продукції здійснював лише один учасник одного індустріального парку на 271,2 млн і 234,4 млн грн відповідно [33]. Така критична ситуація насамперед спричинена наявністю інженерно-транспортної інфраструктури лише у восьми індустріальних парках (Соломоново, Мироцьке, Вінницький, Вінницький кластер холодильного машинобудування, Ланнівський, Спарроу Парк Львів, А-Таун, Біла Церква), тоді як решта з них, особливо на Заході України, мають низьку готовність і перебувають на етапі лише початку робіт зі створення інфраструктури й облаштування території. При цьому передбачені Законом України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” [34] видатки Міністерства регіону в сумі 400 млн грн (субвенція з держбюджету місцевим бюджетам на стимулювання розвитку індустріальних парків) було секвестровано постановою Кабінету Міністрів України “Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету”.

Переваги індустріальних парків та особливості стимулювання їхньої діяльності в Україні, зокрема в період правового режиму воєнного стану, наведено на рис. 4. Зауважимо, що в день повномасштабного вторгнення РФ на територію України Кабінет Міністрів України прийняв Стратегію розвитку індустріальних парків на 2023–2030 роки [35], якою, серед іншого, заклав цілеорієнтири для пришвидшення процесів їх формування. Однак, оскільки в держбюджеті на 2023 р. не передбачено жодних видатків на надання допомоги індустріальним паркам, її реалізація видається примарною.

Окрім того, на думку дослідників, які підготували “Посібник з розвитку кластерів” [36], індустріальні парки або створюють підґрунтя для появи індустріального кластера, або стають дієвим механізмом реалізації його потенціалу. Тобто без належного бюджетного забезпечення діяльності індустріальних парків в Україні ні в коротко-, ні в середньостроковій перспективі неможливо скористатися потенціалом переробних кластерів та економічних парків.

Водночас певними стримуючими факторами розвитку переробної промисловості для багатьох регіонів України можуть стати негативні наслідки війни: зменшення чисельності працездатного й економічно активного населення через значний потік біженців за кордон, загибель чи тяжкі поранення на війні; збереження для інвесторів ризиків втрати коштів і майна через воєнні загрози з боку агресора, що обмежує інвестиційну та інноваційну активність суб'єктів господарювання; обмеженість фінансових ресурсів держави і територіальних громад, які можуть бути витрачені на економічне сти-

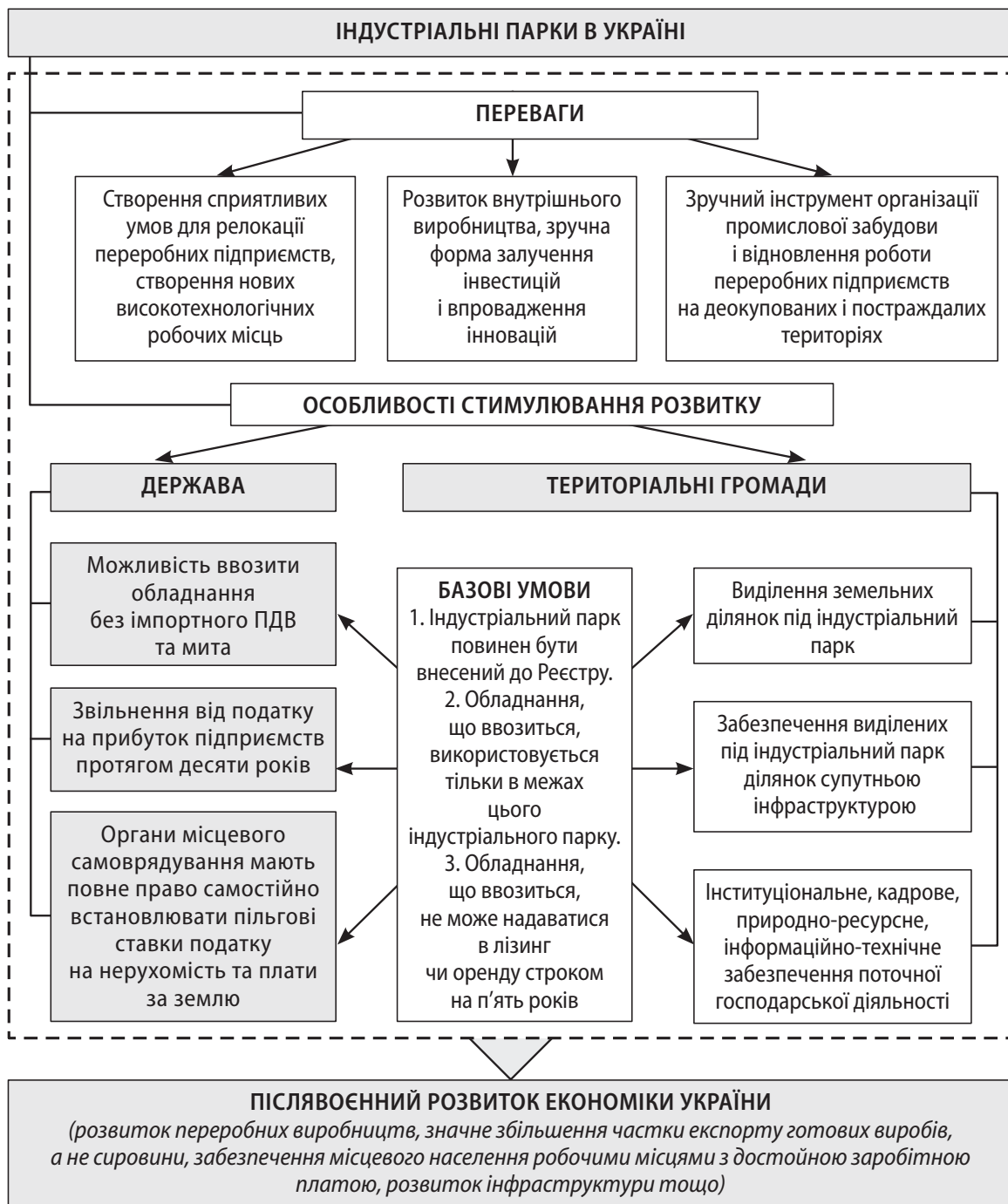

Рис. 4. Переваги індустріальних парків та особливості стимулювання їхнього розвитку в Україні

Побудовано за: [37; 38].

мулювання розвитку цієї сфери промисловості. Вказані ризики повинні бути покладені в основу нової системи фінансово-економічних стимулів, яка б давала змогу, з одного боку, належним чином зацікавлювати потенційних інвесторів, власників середнього і великого бізнесу, працездатне населення вкладати додаткові кошти, створювати й розгортати власний бізнес, праце-

влаштуватися на переробних підприємствах, ставати учасниками індустріального парку, а з другого – витратити при цьому мінімум додаткових фінансових ресурсів держави чи територіальних громад на компенсацію дії різних фінансово-економічних інструментів. Таким чином, стимулювання формування та діяльності індустріальних парків, передусім у регіонах Західної і Центральної України, сприятиме розвитку вітчизняної переробної промисловості, що, у свою чергу, має перетворитися на драйвер відновлення національної економіки загалом. Цього можна досягти, зокрема, через спроможність переробної промисловості надати поштовх до зростання суміжних галузей національної економіки, передусім ідеться про машинобудування, сферу послуг, торгівлю, транспорт, хімічну промисловість тощо.

Висновки. Для розгортання “класичних” та новітніх видів економічної діяльності у переробній промисловості аграрно спрямованих регіонів Західної і Центральної України важливо створити сприятливі організаційно-економічні умови залучення інвестицій, реалізації інноваційної діяльності, впровадження нових екобезпечних та енергоефективних техніки і технологій, активізації співпраці із зарубіжними партнерами, освоєння нових ринків збуту. Це сприятиме розширеному відтворенню переробних виробництв, подоланню ними нових викликів, породжених повномасштабною агресією РФ, “застою” в сировинній орієнтованості економічної моделі розвитку, пронизання її цілями воєнного етапу функціонування економіки України.

До перспективних форм забезпечення розширеного повоєнного відновлення і реконструкції переробної промисловості на основі наявного природно-ресурсного й виробничого потенціалів належать індустріальні парки та похідні від них інституціональні утворення – переробні кластери й еко-індустріальні парки. При формуванні їх мережі важливо враховувати природно-ресурсний потенціал і традиційну територіальну виробничо-господарську спеціалізацію регіонів. Саме тому в регіонах Західної і Центральної України, які мають великі площі земель сільсько- та лісогосподарського призначення й багато малих річок, доцільно фінансово-економічно стимулювати створення спеціалізованих індустріальних парків із розвитку поглибленої переробки у сферах харчової, легкої, деревообробної, лісохімічної промисловості, промисловості будівельних матеріалів, а також розвивати відновлювальну енергетику (біогаз, біодизель, біоетанол, малі гідроелектростанції тощо) як превентивні заходи подолання енергетичної кризи та недопущення її прояву в майбутньому.

Відповідно, відкриваються значні перспективи для подальшого вивчення і розроблення тактики реалізації запропонованої системи фінансово-економічного стимулювання повоєнного відновлення та реконструкції переробної промисловості на національному й регіональному рівнях, нових інноваційних способів гарантування продовольчої, енергетичної та екологічної безпеки нашої країни, задоволення негайних і середньострокових потреб сил безпеки й оборони у продукції переробної сфери з урахуванням стану державних фінансів та перспектив залучення коштів міжнародної технічної допомоги.

Список використаних джерел

1. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств, – Тетяна Бережна / Міністерство економіки України. 2023. 2 берез. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh>.
2. Проект Плану відновлення України: проект / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. Липень. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>.
3. Проект Плану відновлення України. Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. Липень. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>.
4. Петруха Н. М., Петруха С. В. Державне регулювання інтегрованих корпоративних об'єднань в умовах структурно-інституціональної та функціональної трансформації сільської економіки: проблеми методології, теорії, соціально-економічної та секторальної політики. Київ : Видавничий дім “Професіонал”, 2020. 496 с.
5. Гасанов С., Петруха С., Петруха Н. Онтогенез теоретичних концепцій інтеграції : [науковий зміст, витоки та сучасна інтерпретація категорії економічної інтеграції]. *Економіст*. 2015. № 1. С. 15–21. URL: http://www.datamining.zntu.edu.ua/book_info.pl?id=278565.
6. Гасанов С., Петруха С., Петруха Н. Синопис мирового опыта построения системы обеспечения продовольственной безопасности. *Економіст*. 2014. № 10. С. 25–30. URL: http://books.zntu.edu.ua/book_info.pl?id=272362.
7. Petrukha S. V., Korolenko M. V. Providing security for the institutional environment of the financial system of sustainable use of natural resources and conservation of biodiversity. *Theoretical and practical aspects of the development of the European research area*. Riga : Baltija Publishing, 2020. P. 172–219. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-53-2-9>.
8. Ryzhakova G., Petrukha S., Petrukha N., Krupelnytska O., Hudenko O. Agro-Food Value Added Chains: Methodology, Technique and Architecture. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 4 (45). P. 385–395. URL: <https://doi.org/10.55643/fcартр.4.45.2022.3809>.
9. Мельников О. В., Петруха С. В., Петруха Н. М. Економічне відновлення сільських територій: співвідношення фундаментального та прикладного аспектів наукового дослідження. *Вчені записки Університету “КРОК”*. 2021. № 1 (61). С. 176–193. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-176-193>.
10. Іваницька О. М., Головін Р. Г. Формування системи державного управління реалізацією продукції рослинництва: організаційно-фінансові аспекти. *Фінанси України*. 2023. № 2. С. 90–102. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.02.090>.
11. Кушніренко О. М., Гахович Н. Г., Венгер Л. А. Стратегічні сценарії промислового розвитку України та можливості реалізації в умовах невизначеності. *Науковий вісник міжнародної асоціації науковців*. 2022. Т. 1, № 3. URL: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2022-1-2-1>.
12. Шуст О., Варченко О., Крисанов Д. Стійкість продовольчого комплексу України в умовах посилення економічної турбулентності. *Продовольчі ресурси*. 2022. Т. 10, № 18. С. 287–301. URL: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-28>.
13. Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення аграрної економіки України / Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк та ін. Київ : ННЦ „ІАЕ”, 2022. 32 с.
14. Sokolovska O., Dziurakh Y., Kristinyak M., Petrukha N., Nazaruk M. The Impact of Military Actions on Food and Labor Security. *International Journal of Computer Science*

and Network Security. 2022. Vol. 22, No. 6. P. 582–588. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.72>.

15. Мельникова М. В. Промисловий симбіоз в умовах повоєнного відновлення економіки міста. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-106>.

16. Промисловість України перед викликами майбутнього: у пошуках відповідей та рішень : кол. моногр. / за ред. Л. В. Дейнеко ; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України”. Київ, 2022. 346 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/PromyslovistUkrainy-pered-vyklykavy.pdf>.

17. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наук. доп. / НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогноз. НАН України”. Київ, 2022. 305 с. URL: <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2022/12/Vidnovlennja-ta-rekonstrukcja>.

18. Lewis R. World War II Manufacturing and the Postwar Southern Economy. *The Journal of Southern History*. 2007. Vol. 73, No. 4. P. 837–866. URL: <http://dx.doi.org/10.2307/27649570>.

19. Svilokos T., Vojinić P., Tolić M. S. The role of the financial sector in the process of industrialisation in Central and Eastern European countries. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*. 2019. Vol. 32, Iss. 1. P. 384–402. URL: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2018.1523739>.

20. Nazir M. R., Tan Y., Nazir M. I. Fiancial innovation and economic growth: Empirical evidence from China, India and Pakistan. *International Journal of Finance & Economics*. 2021. Vol. 26, Iss. 4. P. 6036–6059. URL: <https://doi.org/10.1002/ijfe.2107>.

21. Hogan M. J. The Marshall Plan. America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-1952. Cambridge University Press, 1987. 482 p. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511583728>.

22. Evaluation of the PHARE “Essential Aid programme” for Bosnia and Herzegovina / European Commission. 1998. July 31. URL: <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/evaluation-phare-essential-aid-programme-bosnia-and-herzegovina>.

23. Arnold M., Elwan A. E., Kreimer A. I., Muscat R. J. Bosnia and Herzegovina - Post-conflict reconstruction. 2020. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/148931468201253246/bosnia-and-herzegovina-post-conflict-reconstruction>.

24. Івченко Р. Заступник голови Комітету ВРУ з питань економічного розвитку Дмитро Кисилевський: “Завдання держави — за десять років досягти 20% частки переробної промисловості у ВВП”. *Дзеркало тижня. Україна*. 2022. 26 груд. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/zastupnik-holovi-parlamentskoho-komitetu-z-pitan-ekonomichnoho-rozvitku-dmitro-kisilevskij-zavdannja-derzhavi-za-desjat-rokiv-dosjahti-20-vidsotkovoji-chastki-pererobnoji-promislovosti-u-vvp.html>.

25. Релокація бізнесу на Волинь: показники бажають кращого. *Волинь online*. 2022. 20 лип. URL: <https://volynonline.com/relokacziya-biznesu-na-volyn-pokaznyky-bazhayut-krashhogo/>.

26. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

27. Головне управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>.

28. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року / Волинська обласна державна адміністрація. 2020. URL: <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoji-oblasti-na-period-do-2027-roku/>.

29. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

30. OECD Economic Surveys: Germany 2023 / OECD. Paris : OECD Publishing, 2023. URL: <https://doi.org/10.1787/9642a3f5-en>.

31. Про індустріальні парки : закон України від 21.06.2012 № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.

32. Інформація про індустріальні парки, включені до реєстру індустріальних (промислових) парків та виключені з нього / Міністерство економіки України. 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6-ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promislovikh-ParkivTaVikliucheniZNogo>.

33. Індустріальні парки в Україні – 2022 рік / Міністерство економіки України. 2022. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>.

34. Про Державний бюджет України на 2022 рік : закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>.

35. Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023–2030 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 № 176-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text>.

36. Cluster Development Guide. A Practitioners Guide for Cluster Policy, Strategy and Implementation / GIZ. URL: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2021-en-cluster-development-guide.pdf>.

37. Індустріальні парки спростять релокацію промислових підприємств під час війни і прискорять відновлення економіки після перемоги – Дмитро Кисилевський. *Дзеркало тижня. Україна*. 2022. 21 черв. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/industrialni-parki-sprostjat-relokatsiju-promislovikh-pidприємств-pid-chas-vijni-i-priskorjat-vidnovlennja-ekonomiki-pislja-peremohi-dmitro-kisilevskij.html>.

38. Воронцов І. Індустріальні парки — гроші під ногами. *Дзеркало тижня. Україна*. 2021. 13 лип. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/industrialni-parki-hroshi-pid-nohami.html>.

References

1. Ministry of Economy of Ukraine. (2023, March 2). *During the year of the war, 800 enterprises were relocated to safer regions*, - Tetiana Berezhna. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh> [in Ukrainian].

2. National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War. (2022, July). *Project of the Recovery Plan of Ukraine*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf> [in Ukrainian].

3. National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War. (2022, July). *Project of the Recovery Plan of Ukraine. Functioning of the financial system, its reform and development*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf> [in Ukrainian].

4. Petrukha, N. M., & Petrukha, S. V. (2020). *State regulation of integrated corporate associations in conditions of structural-institutional and functional transformation of the rural economy: problems of methodology, theory, socio-economic and sectoral policy*. Kyiv: Publishing House “Professional” [in Ukrainian].

5. Gasanov, S., Petrukha, S., & Petrukha, N. (2015). Ontogeny of theoretical concepts of integration: [scientific content, origins and modern interpretation of the category of economic integration]. *Economist*, 1, 15–21. Retrieved from http://www.datamining.zntu.edu.ua/book_info.pl?id=278565 [in Ukrainian].

6. Gasanov, S., Petrukha, S., & Petrukha, N. (2014). Synopsis of world experience in building a food security system. *Economist*, 10, 25–30. Retrieved from http://books.zntu.edu.ua/book_info.pl?id=272362 [in Ukrainian].

7. Petrukha, S. V., & Korolenko, M. V. (2020). Providing security for the institutional environment of the financial system of sustainable use of natural resources and conservation of biodiversity. In *Theoretical and practical aspects of the development of the European*

research area, pp. 172–219. Riga: Baltija Publishing. DOI: 10.30525/978-9934-588-53-2-9 [in Ukrainian].

8. Ryzhakova, G., Petrukha, S., Petrukha, N., Krupelnytska, O., & Hudenko, O. (2022). Agro-Food Value Added Chains: Methodology, Technique and Architecture. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 4 (45), 385–395. DOI: 10.55643/fcactp.4.45.2022.3809.

9. Melnykov, O., Petrukha, S., & Petrukha, N. (2021). Economic rural recovery: ratio of fundamental and applied aspects of scientific research. *Scientific Notes of "KROK" University*, 1 (61), 176–193. DOI: 10.31732/2663-2209-2021-61-176-193 [in Ukrainian].

10. Ivanytska, O., & Golovin, R. (2023). Formation of the state management system for horticulture production sales: organizational and financial aspects. *Finance of Ukraine*, 2, 90–102. DOI: 10.33763/finukr2023.02.090 [in Ukrainian].

11. Kushnirenko, O., Gakhovych, N., & Venger, L. (2022). Industrial ensuring for combating military aggression. *Scientific Bulletin of International Association of Scientists. Series: Economy, Management, Security, Technologies*, 1(2). DOI: 10.56197/2786-5827/2022-1-2-1 [in Ukrainian].

12. Shust, O., Varchenko, O., & Krysanov, D. (2022). Sustainability of the food complex of Ukraine in conditions of strengthening economic turbulence. *Food Resources*, 10 (18), 287–301. DOI: 10.31073/foodresources2022-18-28 [in Ukrainian].

13. Lupenko, Yu. O., Malik, M. I., Shpykuliak, O. H. et al. (2022). *Strategy for the development of entrepreneurship, cooperation and agro-industrial integration in the conditions of wartime and post-war recovery of the agrarian economy of Ukraine*. Kyiv: NSC "IAE" [in Ukrainian].

14. Sokolovska, O., Dziurakh, Y., Kristinyak, M., Petrukha, N., & Nazaruk, M. (2022). The Impact of Military Actions on Food and Labor Security. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22 (6), 582–588. DOI: 10.22937/IJCSNS.2022.22.6.72.

15. Melnykova, M. (2022). Industrial symbiosis in the conditions of post-war recovery economy of the city. *Economy and Society*, 44. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-44-106 [in Ukrainian].

16. Deineko, L. V. (Ed.). (2022). *Industry of Ukraine facing the challenges of the future: in search of answers and solutions* (Scientific report). Kyiv: Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine: National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/Promyslovist-Ukrainy-pered-vyklykavy.pdf> [in Ukrainian].

17. Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, & National Academy of Sciences of Ukraine. (2022). *Restoration and reconstruction of the post-war economy of Ukraine* (Scientific report). Kyiv. Retrieved from <http://ief.org.ua/wpcontent/uploads/2022/12/Vidnovlennja-ta-rekonstrukcja> [in Ukrainian].

18. Lewis, R. (2007). World War II Manufacturing and the Postwar Southern Economy. *The Journal of Southern History*, 73 (4), 837–866. DOI: 10.2307/27649570.

19. Svilokos, T., Vojinić, P., & Tolić, M. S. The role of the financial sector in the process of industrialisation in Central and Eastern European countries. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 32 (1), 384–402. DOI: 10.1080/1331677X.2018.1523739.

20. Nazir, M. R., Tan, Y., & Nazir, M. I. (2021). Financial innovation and economic growth: Empirical evidence from China, India and Pakistan. *International Journal of Finance & Economics*, 26 (4) 6036–6059. DOI: 10.1002/ijfe.2107.

21. Hogan, M. J. (1987). *The Marshall Plan. America, Britain and the Reconstruction of Western Europe, 1947-1952*. Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511583728.

22. European Commission. (1998, July 31). *Evaluation of the PHARE "Essential Aid programme" for Bosnia and Herzegovina*. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/evaluation-phare-essential-aid-programme-bosnia-and-herzegovina>.

23. Arnold, M., Elwan, A. E., Kreimer, A. I., & Muscat, R. J. (2020). *Bosnia and Herzegovina - Post-conflict reconstruction*. Retrieved from <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/148931468201253246/bosnia-and-herzegovina-post-conflict-reconstruction>.
24. Ivchenko, R. (2022, December 26). Deputy Chairman of the VRU Committee on Economic Development, Dmytro Kisylevsky: "The task of the state is to achieve a 20% share of the processing industry in GDP in ten years." *Mirror of the week. Ukraine*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/macrolevel/zastupnik-holovi-parlamentskoho-komitetu-z-pitan-ekonomichnoho-rozvitku-dmitro-kisilevskij-zavdannja-derzhavi-za-desjat-rokiv-dosjahti-20-vid-sotkovoji-chastki-pererobnoji-promislovosti-u-vvp.html> [in Ukrainian].
25. Volyn online. (2022, July 20). *Relocation of business to Volyn: indicators wish for better*. Retrieved from <https://volynonline.com/relokacziya-biznesu-na-volyn-pokaznyky-bazhayut-krashhogo/> [in Ukrainian].
26. State Statistics Service of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
27. Main Department of Statistics in the Volyn region. (n. d.). Retrieved from <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
28. Volyn Regional State Administration. (2020). *Development strategy of the Volyn region for the period until 2027*. Retrieved from <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/> [in Ukrainian].
29. Open Budget. (n. d.). Retrieved from <https://openbudget.gov.ua/> [in Ukrainian].
30. OECD. (2023). *OECD Economic Surveys: Germany 2023*. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/9642a3f5-en.
31. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). *About industrial parks* (Act No. 5018-VI, June 21). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> [in Ukrainian].
32. Ministry of Economy of Ukraine. (2023). *Information on industrial parks included in the register of industrial (industrial) parks and excluded from it*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=336993e7-8713-43da-8de6-ce4c5d003bfa&title=InformatsiiaProIndustrialniParki-VkliucheniDoRestruIndustrialnikh-promislovikh-ParkivTaVikliucheniZNogo> [in Ukrainian].
33. Ministry of Economy of Ukraine. (2022). *Industrial parks in Ukraine - 2022*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik> [in Ukrainian].
34. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *About the State Budget of Ukraine for 2022* (Act No. 1928-IX, December 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> [in Ukrainian].
35. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). *On the approval of the Industrial Parks Development Strategy for 2023-2030* (Decree No. 176-r, February 24). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
36. GIZ. (n. d.). *Cluster Development Guide. A Practitioners Guide for Cluster Policy, Strategy and Implementation*. Retrieved from <https://www.giz.de/en/downloads/giz2021-en-cluster-development-guide.pdf>.
37. Znas, I. (2022, June 21). Industrial parks will simplify the relocation of industrial enterprises during the war and accelerate the recovery of the economy after victory - Dmytro Kisylevskyi. *Mirror of the week. Ukraine*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/industrialni-parki-sprostjat-relokatsiju-promislovikh-pidprijemstv-pid-chasvijni-i-priskorjat-vidnovlennja-ekonomiki-pislja-peremohi-dmitro-kisilevskij.html> [in Ukrainian].
38. Vorontsov, I. (2021, July 13). Industrial parks are money underfoot. *Mirror of the week. Ukraine*. Retrieved from <https://zn.ua/ukr/macrolevel/industrialni-parki-hroshi-pidnohami.html> [in Ukrainian].